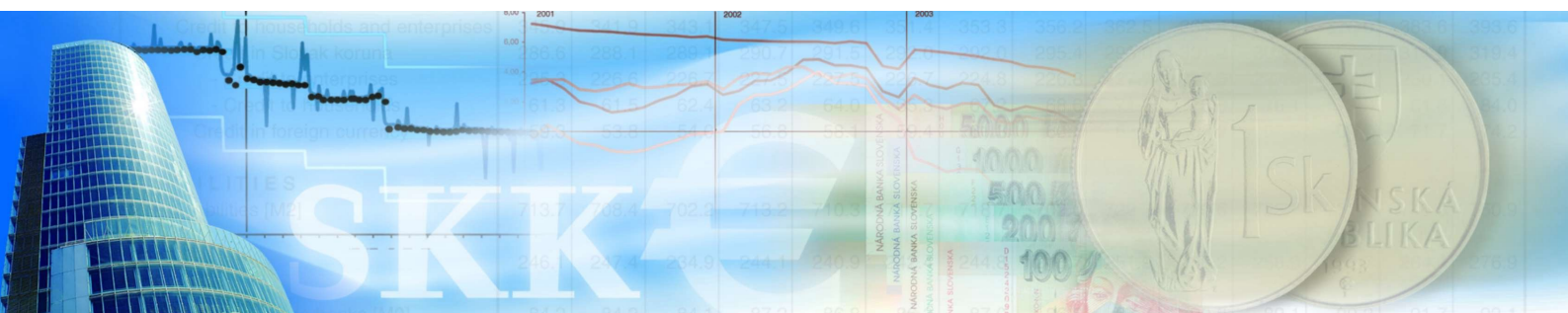

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

ANALÝZA KONVERGENCIE SLOVENSKEJ EKONOMIKY

Odbor výskumu NBS
Júl 2006

Obsah

Úvod.....	3
1. Nominálna konvergencia	4
1.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií.....	4
1.2 Výhľad splnenia maastrichtských kritérií	5
1.3 Riziká udržateľnosti plnenia	6
2. Reálna konvergencia	8
2.1 Aktuálny stav reálnej konverencie	8
2.2 Stav štrukturálnych a inštitucionálnych reforiem	9
2.3 Výhľad reálnej konverencie	10
2.4 Úzke miesta reálnej konverencie.....	12
3. Porovnanie aktuálneho stavu a výhľadu konvergenčného procesu krajín V4 a Slovinska.....	13
3.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií.....	13
3.2 Výhľad plnenia maastrichtských kritérií.....	13
3.3 Aktuálny stav reálnej konverencie	15
4. Regionálna kohézia SR	15
4.1 Faktory a výhľad regionálnej kohézie.....	19
Literatúra.....	21

Úvod

Vstup Slovenska do eurozóny sa blíži. Nevyhnutnou podmienkou je však splnenie maastrichtských kritérií. Význam hodnotenia vývoja nominálnej, ale aj reálnej konvergenencie preto rastie. Predkladaná štúdia pokračuje v sérii pravidelných analýz konvergenencie a snaží sa o objektívne a komplexné zhodnotenie vývoja konvergenencie slovenskej ekonomiky k ekonomike EÚ.

Vychádzame zo štruktúry použitej v minulom roku, zaoberáme sa hodnotením aktuálneho stavu nominálnej konvergenencie a identifikujeme hlavné aspekty a súvislosti podmieňujúce splnenie kritérií na vstup do eurozóny. Dôležitým podporným faktorom nominálnej konvergenencie je reálna konvergencia, ktorá predstavuje významnú časť tejto analýzy. Pokrok v reálnej konvergencii je tiež základným predpokladom pre úspešné využitie potenciálnych výhod zo zavedenia eura a pre stabilný vývoj nominálnych ukazovateľov aj po vstupe Slovenska do eurozóny.

Na rozdiel od predchádzajúcej verzie, konvergenciu slovenskej ekonomiky porovnávame nielen s ostatnými krajinami V4, ale aj so Slovinskom, ktoré bude prvou z nových členských krajín EÚ, ktoré zavedú euro. Konvergencia slovenskej ekonomiky k ekonomike EÚ však neprebíha vo všetkých regiónoch Slovenska rovnako. Nad rámec predchádzajúcich hodnotení sme pristúpili aj k hodnoteniu regionálnej kohézie.

Slovensko zaznamenalo výrazný pokrok v nominálnej konvergencii. V roku 2005 bolo po prvý raz splnené fiškálne kritérium, slovenská koruna vstúpila do ERM II a inflácia sa znížila. Podľa aktuálneho výhľadu by pri zodpovednej politike a absencii negatívnych šokov v roku 2007 malo byť Slovensko schopné splniť všetky kritériá a zaviesť euro v plánovanom termíne 1. 1. 2009.

Nominálna konvergencia prebieha za výraznej podpory reálnej konvergenencie. V roku 2005 dosiahlo Slovensko rekordný ekonomický rast. Vplyvom rýchlo rastúceho dovozu v dôsledku rozsiahlych investícií a nárastu deficitu bilancie výnosov sa však prehĺbila vonkajšia nerovnováha. Plánovaný nábeh výrobu v nových zahraničných podnikoch by mal viesť k postupnému zmenšeniu vonkajšej nerovnováhy a ďalšiemu zrýchleniu ekonomického rastu Slovenska v nasledujúcich rokoch. Rast jednotkových nákladov práce sa síce spomalil a nezamestnanosť klesala, trh práce a nezamestnanosť však zostávajú úzkym miestom reálnej konvergenencie.

V súčasnosti žiadna z krajín V4 neplní všetky maastrichtské kritériá. Slovensko spolu s Českou republikou a Poľskom zaznamenali výrazný posun v oblasti fiškálnej konsolidácie. Maďarsko zatiaľ neplní ani jedno z kritérií. Naopak Slovinsko, ktoré zavedie euro už v roku 2007, plní všetky maastrichtské kritériá. Z hodnotenia Aktualizovaných konvergenčných programov (AKP) Poľska a Maďarska vyplýva, že tieto krajiny nepotvrdzujú dostatočné úsilie o zníženie nadmerného deficitu v nasledujúcich rokoch. AKP Slovenska a Českej republiky obsahujú plány ďalšej konsolidácie verejných financií, ktoré povedú k plneniu stanovených cieľov.

Reálna konvergencia neprebíha rovnako vo všetkých regiónoch Slovenska. Nerovnomerné rozloženie prílevu zahraničných investícií do jednotlivých regiónov sa prejavuje v prehlbujúcich sa regionálnych rozdieloch v produktivite práce, zamestnanosti a následne aj výkonnosti. Pritom regionálne rozdiely na Slovensku sú už v súčasnosti jedny z najvyšších spomedzi krajín EÚ.

1. Nominálna konvergencia

1.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií

V porovnaní so situáciou pred rokom, dosiahlo Slovensko výrazný pokrok v nominálnej konvergencii. V súčasnosti plní kritérium pre výšku dlhodobej úrokovej miery, ako aj fiškálne kritérium. Vstupom do ERM II sa začala plniť nevyhnutná podmienka pre hodnotenie stability výmenného kurzu.

Tabuľka 1 Plnenie maastrichtských kritérií

		aktuálna hodnota (jún 2006)	referenčná hodnota	stav plnenia (jún 2006)
fiškálne kritérium	verejný deficit	2,9 % HDP ¹⁾	3 % HDP	ÁNO
	verejný dlh	34,5 % HDP ¹⁾	60 % HDP	
miera inflácie (HICP)		3,7 %	2,8 %	NIE
dlhodobá úroková miera		3,8 %	5,9 %	ÁNO
nominálny výmenný kurz		účasť v ERM II od 28. 11 2005 ²⁾	účasť v ERM II dva roky bez výrazných napätí	nehodnotíme

¹⁾ rok 2005

²⁾ V simulovanom fluktuáčnom pásme voči priemeru za júl 2004 sa kurz koruny pohyboval v intervale -6,76 % (smerom k zhodnoteniu) až +0,68 % (znehodnotenie).

Zdroj: MF SR, NBS, Eurostat, vlastné výpočty.

V roku 2005 Slovensko po prvý raz splnilo fiškálne kritérium, keď deficit verejných financií¹ klesol tesne pod 3 % HDP.² Medziročne sa znížil aj objem verejného dlhu, ktorý je dlhodobo nižší než referenčná hodnota.

Napriek výraznému poklesu inflácie v roku 2005, Slovensko zatiaľ nespĺňa kritérium cenovej stability. Priemerná dvanásťmesačná miera inflácie bola v júni 2006 stále vyššia než referenčná hodnota. Zvýšením inflácie v ostatných mesiacoch, hlavne v dôsledku rastu cien pohonných látok, ako aj potravín a niektorých služieb, sa Slovensko opäť vzdáľuje od referenčnej hodnoty inflačného kritéria.

Kritérium pre výšku dlhodobej úrokovej miery je druhé z kritérií, ktoré Slovensko v súčasnosti plní. V uplynulom roku pokračoval trend poklesu referenčnej hodnoty, ako aj priemernej dlhodobej úrokovej miery na Slovensku, pričom priemerná dlhodobá úroková miera na Slovensku klesala rýchlejšie ako referenčná hodnota. Vývoj na Slovensku súvisel s dôveryhodnou hospodárskou politikou, poklesom inflačných očakávaní a znížením rizikovej prémie. Od začiatku roka 2006 sa priemerná úroková miera opäť zvyšuje kvôli rastúcim inflačným očakávaniam.

Slovensko splnilo základné systémové podmienky pre hodnotenie stability výmenného kurzu, keď 28. novembra 2005 vstúpila slovenská koruna do ERM II. Centrálna parita bola stanovená na úrovni 38,455 SKK/EUR. V priebehu niekoľkých dní od vstupu do ERM II nominálny výmenný kurz posilnil o približne 1,5 % na úroveň okolo 37,8 Sk za euro a do konca roka 2005 zotrval v apreciačnom pásme. V roku 2006 sa posilňovanie spomalilo. Doposiaľ najsilnejšiu hodnotu zaznamenal nominálny výmenný kurz 3. marca 2006, kedy

¹ Deficit je zatiaľ vykazovaný bez vplyvu dôchodkovej reformy, ako to umožňuje prechodné obdobie stanovené Eurostatom.

² Podľa revidovaných údajov HDP bol deficit verejných financií pod 3 % HDP už v roku 2004.

dosiahol hodnotu 36,948 SKK/EUR. Na politickú situáciu po voľbách a nejasné smerovanie hospodárskej politiky reagovali trhy negatívne a koruna sa prudko oslabila až do depreciačného pásma.

Vzhľadom k tomu, že členstvo koruny v ERM II je zatiaľ veľmi krátke, stabilitu výmenného kurzu v dlhšom období možno hodnotiť iba orientačne, na základe jeho výkyvov od simulovanej strednej hodnoty. V súlade s konvenciou prijatou v konvergenčných správach ECB hodnotíme stabilitu výmenného kurzu vzhľadom na priemer za prvý mesiac sledovaného dvojročného obdobia, teda vzhľadom na priemer za júl 2004. Desaťdňový kľzavý priemer sa v priebehu posledných dvoch rokov pohyboval v pásme od -0,68 % (znehodnotenie) do +6,76 % (zhodnotenie) voči priemeru za júl 2004, teda bezpečne v rámci štandardného fluktuatívneho pásma ± 15 %. Tento vývoj kurzu hodnotíme ako stabilný, bez výrazných napätí a bez významnejších odchýlok smerom do depreciačného pásma.

Pravidelné konvergenčné správy Európskej komisie a Európskej centrálnej banky za rok 2006 očakávame v októbri. Predpokladáme, že kvalitatívne sa výsledky hodnotenia týchto inštitúcií nebudú líšiť od tabuľky 1.

1.2 Výhľad splnenia maastrichtských kritérií

V záujme splnenia podmienok pre zavedenie eura v roku 2009 bude potrebné udržať priaznivý vývoj verejných financií a dosiahnuť aj v roku 2007 deficit verejných financií nepresahujúci 3 % HDP.³ Inflácia meraná v HICP by mala s určitou rezervou klesnúť pod očakávanú referenčnú hodnotu približne 3,1%.⁴ Vychádzajúc z oficiálnych materiálov Ministerstva financií SR⁵ a Národnej banky Slovenska by Slovensko malo byť schopné tieto kritériá splniť v roku 2007.

Tabuľka 2 Výhľad plnenia maastrichtských kritérií

kritérium	2006	2007	2008
verejný deficit			
fiškálne vrátane vplyvu dôchodkovej reformy	4,0	3,0	2,5
(% HDP)			
verejný dlh	35,5	34,7	33,9
		budeme plniť	
miera inflácie (HICP, %, podľa P3Q-2006)	4,4	2,9	2,0
		budeme plniť	
dlhodobá úroková miera (%)	4,1	4,5	---
	budeme plniť		
nominálny výmenný kurz	členstvo v ERM II od 28. 11. 2005		
		budeme plniť	

Zdroj: MF SR, NBS, vlastné výpočty.

³ Pakt stability a rastu umožňuje za určitých okolností prekročiť 3 %-nú hranicu deficitu. Z nich je pre Slovensko najdôležitejšia možnosť zohľadniť časť nákladov dôchodkovej reformy (bližšie box 1 v Analýze konvergenencie slovenskej ekonomiky k Európskej únii, august 2005). V roku 2007 bude možné zohľadniť v deficite verejných financií až do 60 % nákladov dôchodkovej reformy, čo predstavuje približne 0,8 % HDP. Deficit sa však stále musí pohybovať blízko referenčnej hodnoty 3 % HDP, takže pravdepodobne nebude možné prekročiť hranicu deficitu 3 % HDP o celých 60 % z nákladov dôchodkovej reformy.

⁴ Hodnota inflačného kritéria vypočítaná na základe bodových odhadov Európskej komisie pre infláciu v krajinách EÚ v roku 2007. Podľa niektorých expertných odhadov môže byť hodnota inflačného kritéria v roku 2007 nižšia.

⁵ Konvergenčný program Slovenska na roky 2005 až 2010, MF SR, november 2005 a Návrh východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009, MF SR, marec 2006.

Podľa východísk pre tvorbu rozpočtov na roky 2007 až 2009 by deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy mal klesať aj v nasledujúcich rokoch. V súlade s rozhodnutím Eurostatu, ktoré umožňuje do marca 2007 vykazovať deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy, sa Ministerstvo financií SR rozhodlo do ukončenia nábehovej fázy, t. j. do júna 2006, vykazovať deficit verejných financií bez vplyvu dôchodkovej reformy. V našom hodnotení plnenia maastrichtských kritérií sa zameriavame predovšetkým na reálnosť splnenia fiškálneho kritéria v roku 2007, kedy už nebude možné tento postup uplatniť. Preto pri hodnotení plnenia fiškálneho kritéria vychádzame z deficitu verejných financií vrátane vplyvu dôchodkovej reformy. Dôchodková reforma zvyšuje deficit o 1,3 % HDP v rokoch 2006 a 2007 a o 1,4 % HDP v roku 2008.

Deficit verejných financií vrátane vplyvu dôchodkovej reformy v roku 2006 vzrastie, no v ďalších rokoch by mal postupne klesať. K plánom znižovať deficit verejných financií pod 3 % HDP sa opakovane prihlásila aj nová vláda SR. Podiel verejného dlhu na HDP je dlhodobo výrazne nižší než referenčná hodnota a v nasledujúcich rokoch ešte poklesne. V porovnaní s výsledkami za rok 2005 je do roku 2007 potrebná rozpočtová konsolidácia o aspoň 1,2 % HDP. V roku 2005 však jednorazové faktory zvýšili deficit verejných financií o približne 0,5 % HDP. Po ich odrátaní je potrebná dodatočná konsolidácia 0,7 % HDP. Podľa Paktu stability a rastu by krajiny v eurozóne a ERM II s deficitom nad strednodobým cieľom, čiže aj Slovensko, mali deficit znižovať v priemere o 0,5 % HDP ročne, čiže viac, ako je potrebné na samotné zníženie deficitu pod referenčnú hodnotu v roku 2007. Pri rýchlym hospodárskom raste je splnenie týchto podmienok na Slovensku realisticky uskutočniteľné a Slovensko by malo v roku 2007 kritérium verejných financií plniť.

Podľa aktuálnej strednodobej predikcie NBS⁶ a odhadu referenčnej hodnoty priemerná miera inflácie v roku 2006 stúpne a inflačné kritérium nebude splnené. V roku 2006 by mala priemerná medziročná inflácia meraná HICP dosiahnuť 4,4 %. Kritérium cenovej stability by malo byť splnené v roku 2007, kedy by mala priemerná medziročná inflácia klesnúť na 2,9 %, pod odhadovanú referenčnú hodnotu približne 3,1 %. Splnenie inflačného kritéria bude závisieť od viacerých rizík, ktoré sú obsiahnuté v prognózach.

Postupne sa naplňa prognóza očakávaného návratu k neutrálnym úrokovým sadzbám v členských krajinách EÚ (ako aj na Slovensku). Tento vývoj vytvára predpoklady aj pre rast dlhodobej úrokovej miery. Na základe aktuálnych odhadov budúceho vývoja bude Slovensko naďalej s rezervou plniť kritérium dlhodobej úrokovej miery aj v rokoch 2007 a 2008.

Doterajší relatívne stabilný vývoj nominálneho výmenného kurzu, spolu s pretrvávajúcimi pozitívnymi makroekonomickými očakávaniami, naznačujú, že fluktučné pásmo $\pm 15\%$ nebude počas nášho pôsobenia v ERM II narušené a kritérium stability výmenného kurzu bude splnené. Od vstupu do ERM II až do júna 2006 sa kurz pohyboval v apreciačnom pásme. V júni 2006 sa vývoj kurzu otočil a dostal sa až nad centrálnu paritu, kde NBS opakovane intervenovala proti jeho ďalšiemu oslabovaniu.

1.3 Riziká udržateľnosti plnenia

Kľúčovým faktorom plnenia prognózy vývoja verejných financií je udržanie vládnej politiky fiškálnej konsolidácie. To by mal uľahčiť stabilný rast ekonomiky založený na raste potenciálneho produktu, celkovej produktivity a konkurencieschopnosti.⁷ Neistotu predstavuje aj výpadok príjmov v súvislosti s druhým dôchodkovým pilierom, keď v roku

⁶ Strednodobá predikcia (P3Q-2006), NBS, júl 2006.

⁷ Návrh východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009, MF SR, marec 2006.

2007 bude potrebné dosiahnuť deficit verejného rozpočtu vrátane vplyvu dôchodkovej reformy pod 3 % HDP. Negatívny vplyv na plnenie fiškálnych kritérií môže mať aj vyšší než očakávaný nárast spolufinancovania projektov realizovaných z fondov EÚ,⁸ hlavne ak by sa vysoké čerpanie fondov v roku 2007 kumulovalo s presunutím časti zdrojov z roku 2006. Z Návrhu východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009 vyplýva, že v záujme zmiernenia rizika plnenia fiškálneho kritéria bude potrebné redukovat' celkový a štrukturálny deficit minimálne tempom, ku ktorému sa SR zaviazala v Konvergenčnom programe. Prípadné vyššie než predikované príjmy, alebo nižšie než predikované úrokové náklady, by mali byť využité na rýchlejšie znižovanie schodku verejných financií. Treba tiež zabezpečiť striktné dodržiavanie fiškálnej disciplíny na strane výdavkov. Pre splnenie fiškálneho kritéria je rozhodujúce, aby si tieto zásady osvojila i nová vláda SR. Vláda môže upraviť štruktúru výdavkov aj príjmov, ale pri presadzovaní svojej politiky by mala rešpektovať rozpočtové obmedzenia pre celkovú výšku deficitu verejných financií.

V oblasti plnenia inflačného kritéria sa zvyšujú negatívne riziká a na jeho splnenie bude potrebná kombinácia viacerých politík. Podľa súčasných odhadov bude možné splniť kritérium najskôr v roku 2007. Hlavným rizikom predikcie inflácie na Slovensku sú predovšetkým vyššie ceny ropy a iných surovín, ktoré by sa mohli prejaviť vo vyšších cenách pohonných hmôt, energií a prípadne vo vyšších regulovaných cenách v porovnaní s predikciou.⁹ Pretrváva tiež možnosť rýchlejšieho rastu miezd nad rámec rastu produktivity práce, čo môže prispieť k nákladovej inflácii. Medzi inflačné riziká patria aj ceny potravín a možné sekundárne efekty vyššej inflácie v roku 2006 na ceny služieb a inflačné očakávania na rok 2007. Rizikom je tiež odlišný vývoj importovanej inflácie v dôsledku rastu cien producentov v zahraničí. V rokoch 2006 až 2008 treba naďalej počítať s pôsobením Balassa-Samuelsonovho efektu na zvyšovanie inflácie.¹⁰

Špecifické riziko plnenia inflačného kritéria pramení z neistoty ohľadne výšky referenčnej hodnoty, ktorá odráža vývoj v troch krajinách s najlepšimi výsledkami v oblasti inflácie. Postoj európskych inštitúcií, najmä Európskej komisie, je v súčasnosti veľmi rigorózný a nepripúšťa mäkkšie hodnotenie konvergencie. Práve naopak, zdá sa, že Komisia môže okrem samotného inflačného výsledku pod referenčnou hodnotou požadovať aj udržateľné plnenie inflačného kritéria v budúcnosti, pričom však hodnotenie udržateľnosti nie je jednoznačné. Na druhej strane, náš odhad referenčnej hodnoty je založený na jarnej predikcii Európskej Komisie. V porovnaní so strednodobou predikciou NBS z júla 2006 (P3Q-2006) neobsahuje jarná predikcia Komisie niektoré najnovšie skôr negatívne správy pre vývoj inflácie. Riziká pre referenčnú hodnotu inflačného kritéria sú preto sústredené skôr na strane zvyšovania referenčnej hodnoty, čo by mohlo uľahčiť Slovensku splniť inflačné kritérium.

Plnenie fiškálnych a inflačných cieľov je rozhodujúce pre splnenie kritéria pre dlhodobú úrokovú mieru. Za predpokladu pokračujúcej fiškálnej konsolidácie a dezinflácie nie je splnenie kritéria pre dlhodobú úrokovú mieru ohrozené.

Nominálny výmenný kurz bude aj v nasledujúcich rokoch ovplyvňovaný prílevom zahraničných investícií, portfóliového aj krátkodobého kapitálu. Smerom k posilňovaniu kurzu by mal pôsobiť hlavne rýchly rast produktivity a tiež pozitívne očakávania spojené so vstupom do eurozóny. Rizikom pre vývoj kurzu je nenaplnenie týchto očakávaní, napríklad z dôvodu zásadnej zmeny hospodárskej politiky. Už len obavy z tejto zmeny sa v júli 2006

⁸ Prognóza vývoja verejných financií je založená na predpoklade, že výrazný nárast výdavkov na spolufinancovanie projektov nastane až v roku 2008, keďže rok 2007 bude prvým rokom nového rozpočtového obdobia.

⁹ Strednodobá predikcia (P3Q-2006), NBS, júl 2006.

¹⁰ Benčík a kol. (2005): Odhad Balassa-Samuelsonovho efektu v ekonomike SR.

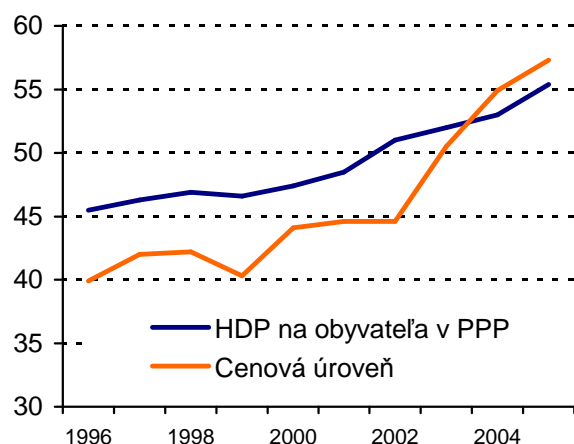
materializovali do rýchleho oslabenia kurzu koruny. NBS zatiaľ dôslednými intervenciami zabránila korune oslabiť o viac ako 1 % nad centrálnu paritu. Pokiaľ by však takýto vývoj pretrvával dlhšie ako iba niekoľko dní alebo týždňov, mohlo by to byť Európskou Komisiou alebo ECB klasifikované ako výrazné napätie vo vývoji kurzu, čiže nesplnenie jednej z podmienok kritéria stability kurzu. Ďalším rizikom je nestabilita na celosvetovom alebo regionálnom devízovom trhu, ktorá by mohla ovplyvniť aj kurz koruny voči euru.

2. Reálna konvergencia

2.1 Aktuálny stav reálnej konverencie

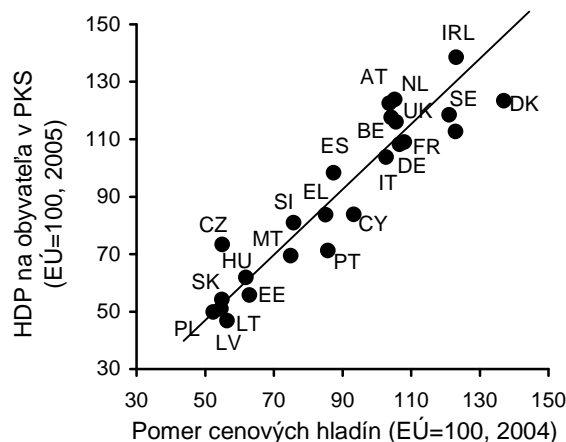
Rast ekonomiky SR v roku 2005 opäť prekročil pôvodné očakávania, reálny rast HDP v 4. štvrtroku 2005 dosiahol rekordných 7,4 % a priemerný reálny rast HDP v roku 2005 bol 6,1 %. Rýchly ekonomický rast bol daný predovšetkým rýchlym rastom investícií a domácej spotreby. Výkonnosť ekonomiky SR meraná HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PKS) sa zvýšila na 55,3 %¹¹ priemernej výkonnosti EÚ.

Graf 1 Vývoj v reálnej konvergencii SR (priemer EÚ=100)

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.

Graf 2 Pomer cenových hladín a výkonnosti krajín EÚ

Zdroj: Eurostat.

Vplyvom pretrvávajúceho inflačného diferenciálu a posilňovania koruny došlo tiež k priblíženiu cenovej hladiny na Slovensku k cenovej hladine v EÚ. V roku 2005 sa podľa našich odhadov cenová úroveň na Slovensku zvýšila na 57,8 % cenovej úrovne priemeru EÚ.

¹¹ Odhad Eurostatu pre rok 2005.

Tabuľka 3 Aktuálne ukazovatele reálnej konvergenie a stavu ekonomiky (rok 2005)

Ukazovatele reálnej konvergenie		porovnateľný ukazovateľ v EÚ-25
Podiel HDP SR a EÚ (v PKS)	55,3 % ¹⁾	100 %
Pomer cenových hladín v SR a EÚ	57,8 % ²⁾	100 %
Reálny rast HDP v SR	6,1 %	1,6 %
Otvorenosť ekonomiky		
Vývoz	77,0 % HDP	
Dovoz	81,5 % HDP	
Bežný účet PB	-8,6 % HDP	-0,9 % HDP
Prílev PZI	4,1 % HDP	
Trh práce a zamestnanosť		
Miera zamestnanosti	57,7 %	63,8 %
Miera nezamestnanosti (VZPS)	16,2 %	8,7 %
Rast produktivity práce (ESA 95)	4,6 %	0,8 %
Rast ULC (ESA 95)	3,4 %	1,6 %

¹⁾ Odhad Eurostatu.

²⁾ Vlastný odhad na základe vývoja inflácie a výmenného kurzu.

Zdroj: ŠÚ SR, Eurostat, vlastné výpočty.

Rast vývozu tovarov a služieb sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom zrýchlil, dovozy však v súvislosti s rozsiahlymi investíciami do automobilového sektora rástli ešte rýchlejšie a deficit obchodnej bilancie vzrástol na 5,2 % HDP. Vplyvom výrazného nárastu deficitu bilancie výnosov v dôsledku výplaty ziskov zahraničným akcionárom slovenských podnikov sa deficit bežného účtu platobnej bilancie prepadol na 8,6 % HDP.

Rýchlejší rast dovozov a vývozov, než rast nominálneho HDP viedol k zvýšeniu otvorenosti ekonomiky. Podiel zahraničného obchodu (suma vývozu a dovozu) na HDP dosiahol v roku 2005 necelých 160 % HDP.

Rast jednotkových nákladov práce¹² sa v roku 2005 spomalil, keď nominálne kompenzácie na zamestnanca vzrástli o 8,2 % a reálna produktivita práce o 4,6 %. Vplyvom poklesu inflácie sa zrýchlil rast reálnych miezd a rastúca zamestnanosť spomalila rast reálnej produktivity práce. Reálny rast miezd predbehol reálny rast produktivity práce. Úroveň produktivity práce na Slovensku v roku 2005 zodpovedala 62,3 % produktivity práce v EÚ.

V roku 2005 bol zaznamenaný výrazný pokles miery nezamestnanosti. Priemerná evidovaná miera nezamestnanosti klesla zo 14,3 % na 11,6 % a miera nezamestnanosti vypočítaná na základe výberového zisťovania pracovných síl klesla z 18,1 % na 16,2 %. Štrukturálna zložka nezamestnanosti je naďalej vysoká. Počet dlhodobo nezamestnaných sa neznížil, a tak podiel dlhodobej nezamestnanosti na celkovej nezamestnanosti sa zvýšil. Rastúci počet zamestnaných sa prejavil v raste miery zamestnanosti, ktorá sa zvýšila na 57,7 %.

2.2 Stav štrukturálnych a inštitucionálnych reforiem

Na summite Európskej rady v marci 2005 bolo identifikované zaostávanie v plnení cieľov Lisabonskej stratégie. V záujme zabezpečenia napredovania v plnení stanovených cieľov bolo

¹² Jednotkové náklady práce podľa metodiky ESA 95.

určené, že stratégie členských krajín sa budú zostavovať v trojročných programových cykloch v rámci Národných programov reforiem.

Národný program reforiem pre Slovensko vychádza zo Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010. Cieľom Národného programu reforiem je, aby Slovensko prostredníctvom rýchleho a dlhodobého ekonomického rastu čo najrýchlejšie dobehlo životnú úroveň najvyspelejších krajín EÚ. Národný program reforiem pre Slovensko (rovnako ako aj Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010) je založený na dvoch pilieroch a štyroch prioritných oblastiach. Prvým pilierom je dokončenie štrukturálnych reforiem a druhým pilierom je rozvoj znalostnej ekonomiky. Prioritnými oblasťami sú: 1) vzdelávanie a zamestnanosť, 2) veda, výskum a inovácie, 3) informačná spoločnosť, 4) podnikateľské prostredie.

V roku 2005 sa pokračovalo v dokončovaní štrukturálnych reforiem a udržiavaní ich výsledkov. Z aktuálnej správy o napĺňaní Stratégie konkurencieschopnosti, jej akčných plánov a Národného programu reforiem¹³ však vyplýva, že vytýčené ciele týkajúce sa rozvoja znalostnej ekonomiky sa nedarí plniť podľa plánu. Takmer polovica zo 62 schválených akčných plánov sa buď plní s časovým sklzom, alebo neplní vôbec.

Pozitívom bolo predovšetkým pokračovanie v konsolidácii verejných financií, ktorá sa prejavila v plnení maastrichtského fiškálneho kritéria. Klesla miera prerozdelenia ekonomických zdrojov. Schválenie pravidiel poskytovania individuálnej štátnej pomoci investorom transparentnilo poskytovanie investičných stimulov. V poslednom období sa pristúpilo iba k drobným zmenám v sociálnej oblasti.

V roku 2005 nebol pokrok v zlepšovaní podnikateľského prostredia natoľko zreteľný ako v predchádzajúcich rokoch, keď bola implementovaná daňová reforma. Na základe poradia zostaveného Svetovou bankou v rámci štúdie „Doing Business in 2006“¹⁴ si Slovensko udržiava postavenie top reformátora.¹⁵ Slovensko má však stále čo zlepšovať v oblasti zamestnávania a prepúšťania zamestnancov. Nepriaznivá situácia pretrváva tiež v oblasti vymáhateľnosti práva a ukončenia podnikania.

Pretrváva rast výkonnosti a ekonomickej stability podnikového sektora. Rastie kapitálová vybavenosť, klesá finančná závislosť, vrátane úverovej, znižuje sa doba obratu podnikových aktív a rastie pridaná hodnota. Rast ziskovosti sa pod vplyvom rastu cien materiálových vstupov a ceny práce medziročne spomalil. Vysoká investičná aktivita je predpokladom ďalšieho zvýšenia výkonnosti a ziskovosti podnikovej sféry v nasledujúcich rokoch.

Situácia v bankovom sektore je stabilizovaná. Najdynamickejšie sa rozvíjajúcim segmentom finančného trhu zostáva kolektívne investovanie.

2.3 Výhľad reálnej konvergencie

V nasledujúcich rokoch bude pokračovať rýchle reálne dobiehanie vyspelých krajín založené na raste konkurencieschopnosti a výkonnosti slovenskej ekonomiky.

Podľa našich odhadov podiel HDP na obyvateľa v SR a EÚ (v PKS) vzrastie do roku 2008 na 61,7 % a podiel cenových hladín v SR a EÚ sa zvýši na 63,3 %. V súvislosti s postupným spustením nových výrob v automobilovom priemysle možno očakávať nominálny rast vývozu

¹³ Správa o napĺňaní Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, jej akčných plánov a Národného programu reforiem SR, MF SR, február 2006.

¹⁴ Doing Business in 2006. Creating Jobs. Svetová banka, 2006.

¹⁵ Aj keď vplyvom zmeny metodiky a zavedenia nových indikátorov týkajúcich sa vybavovania licencií, cezhraničného obchodu, daní a odvodov sa celkové postavenie Slovenska v rámci tohto rebríčka zhoršilo.

a dovozu ešte výraznejšie prevyšujúci nominálny rast HDP, čo povedie k ďalšiemu rastu otvorenosti ekonomiky SR.

Tabuľka 4 Výhľad výkonnosti, cenovej hladiny a otvorenosti ekonomiky SR

	2006	2007	2008
Podiel HDP na obyvateľa SR a EÚ (v PKS)	57,5 % ¹⁾	59,8 % ¹⁾	61,7 % ²⁾
Pomer cenových hladín v SR a EÚ	60,3 % ³⁾	61,8 % ³⁾	63,3 % ³⁾
Podiel vývozu a dovozu na HDP	163,8%	164,5 %	164,4 %

¹⁾ Odhad Eurostatu; ²⁾ Vlastný odhad na základe odhadovaného reálneho rastu HDP v SR a EÚ;

³⁾ Vlastný odhad na základe vývoja inflácie a výmenného kurzu.

Zdroj: Eurostat, NBS, vlastné výpočty.

Na základe aktuálnych predikcií¹⁶ sa v nasledujúcich rokoch zrýchli rast potenciálu ekonomiky, ako aj samotnej produkcie. Vysoký deficit obchodnej bilancie sa dosiahne aj v roku 2006, v nasledujúcich rokoch sa však pod vplyvom zlepšujúcej sa exportnej výkonnosti zníži. Tvorba hrubých fixných aktív bude naďalej významným faktorom rastu HDP.

Tabuľka 5 Výhľad ukazovateľov reálnej ekonomiky

	2006	2007	2008
HDP (reálny rast)	6,7 %	7,1 %	5,7 %
Konečná spotreba domácností (reálny rast)	6,0 %	6,0 %	5,2 %
Konečná spotreba verejnej správy (reálny rast)	3,9 %	2,4 %	2,0 %
Tvorba hrubého fixného kapitálu (reálny rast)	11,9 %	5,9 %	8,0 %
Vývoz tovarov a služieb (reálny rast)	12,9 %	14,8 %	10,2 %
Dovoz tovarov a služieb (reálny rast)	11,1 %	11,9 %	10,4 %
Bilancia bežného účtu PB (podiel na HDP)	-7,0 %	-4,3 %	-4,1 %
Zamestnanosť (VZPS, rast)	2,9 %	1,8 %	1,4 %
Priemerná mesačná mzda (reálny rast)	3,2 %	4,1 %	4,0 %
Produktivita práce (reálny rast)	4,3 %	5,4 %	4,7 %

Zdroj: NBS.

V súvislosti s predpokladaným vysokým ekonomickým rastom a miernym rastom zamestnanosti možno naďalej očakávať dynamický reálny rast produktivity práce. Pri rastúcom objeme ziskov sa rast reálnych miezd zrejme výrazne nespomalí. Reálna produktivita práce však pravdepodobne bude rásť rýchlejšie ako reálna mzda, nežiaduce dopytové tlaky by preto nemali vzniknúť.

Pri rýchlejšom raste ekonomiky sa pravdepodobne mierne zvýši reálny rast spotrebných výdavkov domácností a verejnej správy. Spotreba verejnej správy by mala aj v budúcnosti zostať najpomalšie rastúcou zložkou HDP.

Dynamický rast produktivity práce a miernejší rast kompenzácií na zamestnanca by sa mali prejavovať v spomalení rastu jednotkových nákladov práce.

¹⁶ Strednodobá predikcia (P3Q-2006), NBS, júl 2006.

2.4 Úzke miesta reálnej konvergencie

Napriek rýchlejšiemu rastu zamestnanosti, než sa pôvodne očakávalo, za najkritickejšiu oblasť reálnej konvergencie možno stále považovať oblasť trhu práce a zamestnanosti. Medzera miery zamestnanosti medzi SR a EÚ sa zužuje veľmi pomaly. Klesá miera nezamestnanosti, počet dlhodobo nezamestnaných sa však nemení. Vplyvom posunu veku odchodu do dôchodku sa bude rozširovať ponuka pracovnej sily a oslabovať tak vplyv rastu zamestnanosti na pokles miery nezamestnanosti.

Z predbežného hodnotenia plnenia Národného programu reforiem vyplýva, že výzvou v oblasti zamestnania zostáva rozpracovanie dlhodobej populačnej politiky, odstraňovanie administratívnych prekážok pri zamestnávaní, zvýšenie pracovnej mobility a zlepšenie postavenia znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie na trhu práce.

V oblasti vzdelávania pretrváva problém nedostatočného prepojenia medzi študijnými odbormi a potrebami trhu práce, nedostatočné legislatívne zabezpečenie celoživotného vzdelávania, ale aj nízky podiel celkových výdavkov, vrátane súkromných výdavkov, na financovaní vysokých škôl.

Jednou z najväčších výziev z hľadiska rozvoja znalostnej ekonomiky zostáva zlepšenie podpory vedy, výskumu a inovácií. Nedostatočný je aj pokrok v oblasti informatizácie spoločnosti.

Vyšší rast svetových cien energetických surovín môže viesť k prehĺbeniu deficitu obchodnej bilancie a spôsobiť rast výrobných nákladov, čo môže následne negatívne ovplyvniť ekonomický rast. Na strane vývozu zase treba rátať s rizikom oneskoreného nábehu výroby v rámci nových priamych zahraničných investícií a slabším rastom ekonomík významných obchodných partnerov.

Rýchlejšie než predpokladané rovnovážne zhodnocovanie výmenného kurzu by mohlo viesť k rastu spotreby, ako aj dovozov, a následne by sa prehĺbil deficit obchodnej bilancie. Prípadné nerovnovážne zhodnocovanie by sa mohlo prejavovať v oslabení domácej konkurencieschopnosti a spomalení ekonomického rastu, čo by malo za následok spomalenie rastu reálnych príjmov obyvateľstva a zvýšenie tlaku na nezamestnanosť.

Napriek výraznému pokroku v oblasti podpory podnikateľského prostredia Správa o stave podnikateľského prostredia¹⁷ identifikuje problematické miesta, ktoré zbytočne zaťažujú výkon podnikania ako takého, deformujú slobodu podnikania a spôsobujú zvýšené a nie nevyhnutné náklady podnikania. Ide o relatívne vysoký počet procedúr potrebných pre začatie podnikania a s tým spojený problém individuálnych (separátnych) štátnych registrov uchovávajúcich údaje o podnikateľoch, relatívne veľký minimálny objem kapitálu potrebného pre začatie podnikania, vysoké odvodové zaťaženie, problém komplikovanej a rýchlo sa meniacej legislatívy, absencia hodnotenia dopadov regulácií na podnikateľské prostredie a najmä nefunkčnosť súdov, slabá vymáhateľnosť práva či rozšírená korupcia.

Na základe požiadavky Ministerstva financií a Ministerstva hospodárstva SR pripravila Republiková únia zamestnávateľov spolu s Podnikateľskou alianciou Slovenska Audit podnikateľského prostredia. Tento materiál identifikuje bariéry podnikania v SR a navrhuje odporúčania pre vládu SR. Okrem vyššie spomínaných problematických miest¹⁸ sa tento audit venuje aj konkrétnym problémom v špecifických oblastiach a možnosťami ich zmiernenia,

¹⁷ Správa o stave podnikateľského prostredia v Slovenskej republike s návrhmi, MH SR, 2005.

¹⁸ Identifikovaných v rámci Správy o stave podnikateľského prostredia.

príp. odstránenia. Potvrďuje však, že najväčší priestor pre zlepšenie podnikateľského prostredia existuje v oblasti administratívneho zaťaženia, legislatívy a vymáhateľnosti práva.

3. Porovnanie aktuálneho stavu a výhľadu konvergenčného procesu krajín V4 a Slovinska

3.1 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií

Pri porovnaní maastrichtských kritérií uvádzame okrem krajín V4 aj Slovinsko. Slovinsko bolo pozitívne hodnotené ECB a Európskou komisiou v mimoriadnej konvergenčnej správe, o ktorú požiadalo. Na základe týchto hodnotení rozhodla Rada EÚ 11.7. 2006 o pričlenení Slovinska do eurozóny od začiatku roku 2007.

Tabuľka 6 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v krajinách V4 a Slovinsku (jún 2006)

kritérium:	Slovensko	ČR	Poľsko	Maďarsko	Slovinsko
fiškálne ¹⁾ verejný deficit (% HDP) verejný dlh	2,9	2,6	2,5	6,1	1,8
	34,5	30,5	42,5	58,4	29,1
	plní	plní	plní	neplní	plní
miera inflácie (HICP)	3,7 %	2,2 %	1,3 %	3,0 %	2,6
	neplní	plní	plní	neplní	plní
dlhodobá úroková miera	3,8 %	3,6 %	5,0 %	6,6 %	3,7
	plní	plní	plní	neplní	plní
nominálny výmenný kurz	účasť v ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II	účasť v ERM II
	nehodnotíme	nehodnotíme	nehodnotíme	nehodnotíme	plní

¹⁾ Rok 2005, bez vplyvu reforiem dôchodkových systémov.
Zdroj: Eurostat.

V súčasnosti žiadna z krajín V4 neplní všetky maastrichtské kritéria. Fiškálne kritérium neplní Maďarsko, kde sa navyše pomer deficitu verejných financií k HDP medziročne zvýšil. Maďarsko sa pohybuje aj na hranici druhej časti fiškálneho kritéria pre výšku verejného dlhu do 60 % HDP.

Napriek dezinflácii dosiahnutej vo všetkých krajinách V4, k Českej republike, ktorá plnila kritérium pre výšku inflácie aj pred rokom, sa pridalo iba Poľsko, ktoré sa dokonca stalo jednou z troch krajín EÚ s najnižšou infláciou.

Kritérium pre výšku dlhodobej úrokovej miery začalo koncom roka 2005 plniť aj Poľsko. V Maďarsku je dlhodobá úroková miera stále výrazne nad referenčnou hodnotou.

Slovensko, ako jediná z krajín V4, vstúpilo do ERM II a splňa hlavnú podmienku pre hodnotenie stability výmenného kurzu. Kurzové kritérium zatiaľ splnilo iba Slovinsko, dokonca bolo pozitívne hodnotené ešte v čase, keď mu do dvoch rokov chýbali dva mesiace členstva v ERM II.

3.2 Výhľad plnenia maastrichtských kritérií

Pri hodnotení plánovanej fiškálnej konsolidácie vychádzame z porovnania základných očakávaní aktualizovaných konvergenčných programov (AKP). Z hodnotenia AKP Poľska a Maďarska vypracovaného Európskou komisiou vyplýva, že tieto krajiny nepotvrďujú dostatočné úsilie o zníženie nadmerného deficitu. AKP Slovenska a Českej republiky

obsahujú plány ďalšej konsolidácie verejných financií, ktoré povedú k plneniu cieľov stanovených v predchádzajúcich AKP. Obe krajiny boli zároveň vyzvané k ďalšiemu zintenzívneniu ich konsolidačného úsilie v súvislosti s pozitívnym ekonomickým vývojom. Slovinský AKP je tiež hodnotený pozitívne, ale mohlo by urýchliť fiškálnu konsolidáciu a pokročiť v reforme penzijného systému.

Tabuľka 7 Výhľad nominálnej konvergenie krajín V4 a Slovinska

	Krajina	2006	2006 ^{EK)}	2007	2007 ^{EK)}	2008
Inflácia HICP (%)	Česká republika	2,2	2,5	2,0	2,7	2,1
	Maďarsko	2,1	2,3	3,0	3,3	2,4
	Poľsko	1,5	1,0	2,2	2,0	2,5
	Slovensko	3,6	4,4	2,0	2,7	2,0
	Slovinsko	2,5	2,4	2,4	2,5	2,4
Saldo verejných financií (% HDP)	Česká republika	-3,8	-3,2	-3,3	-3,4	-2,7
	Maďarsko ¹⁾	-6,1	-6,7	-4,7	-7,0	-3,4
	Poľsko ¹⁾	-4,6	-3,0	-4,1	-3,0	-3,7
	Slovensko ¹⁾²⁾	-4,2	-2,7	-3,0	-2,1	-2,7
	Slovinsko	-1,7	-1,9	-1,4	-1,6	-1,0
Hrubý dlh vlády (% HDP)	Česká republika	37,1	31,5	37,9	32,4	37,8
	Maďarsko ¹⁾	63,0	59,9	63,2	62,0	62,3
	Poľsko ¹⁾	51,2	45,5	52,1	46,7	52,6
	Slovensko ¹⁾²⁾	35,5	34,3	35,2	34,7	36,2
	Slovinsko	29,6	29,9	29,8	29,7	29,4

Poznámky:

^{EK)} Aktuálny odhad Európskej komisie, jarná prognóza 2006.

¹⁾ Vrátať vplyv reformy dôchodkového systému.

²⁾ Údaje prevzaté z AKP z novembra 2005 nezohľadňujúce aktuálny odhad vplyvu dôchodkovej reformy a pokles hrubého verejného dlhu.

Zdroj: Aktualizované konvergenčné programy na roky 2005-2008, Európska komisia.

Predpoklady plnenia AKP Slovenska sú spomedzi krajín V4 najpriaznivejšie. V súlade s plánom zaviesť euro najskôr spomedzi krajín V4, deficit verejných financií by nemal v roku 2007 presiahnuť 3 % HDP. V roku 2008 by malo byť fiškálne kritérium splnené aj v Českej republike. Poľsko a Maďarsko neplánujú v horizonte do roku 2008 dosiahnuť deficit verejných financií nižší ako je referenčná hodnota. Verejný dlh by nemal prekročiť referenčnú hodnotu v žiadnej krajine, okrem Maďarska. Vplyvom dôchodkovej reformy sa očakáva, že verejný dlh v Maďarsku neklesne pod 60 % HDP.

Odlíšnu snahu o plnenie maastrichtských kritérií v záujme zavedenia eura indikuje aj náčrt vývoja inflácie. Jednoznačné dezinflačné očakávania obsahuje iba výhľad inflácie na Slovensku. Kritérium cenovej stability by malo byť v nasledujúcich rokoch splnené aj v Českej republike, ktorá zatiaľ nemá jasne stanovený pravdepodobný dátum zavedenia eura. Podobne ako inflačné očakávania aj náčrt fiškálnej konsolidácie v Českej republike indikuje, že pravdepodobným dátumom možného vstupu krajiny do eurozóny sa z pôvodnej nejasnej oficiálnej dikcie „okolo 2009-2010“ javí rok 2010 ako reálny. V Maďarsku sa stále uvažuje o zavedení eura v roku 2010, súčasný vývoj, ako aj očakávania vývoja vo fiškálnej i menovej oblasti do roku 2008 však nenaznačujú, že sa Maďarsku podarí v plánovanom termíne euro zaviesť. Poľsko sa rozhodlo neoznámiť žiaden plánovaný termín zavedenia eura, aby nezavádzalo investorov, keďže zatiaľ nie je jasné, kedy bude schopné euro prijať.

Plnenie kritéria dlhodobej úrokovej miery bude značnej miere závisieť od plnenia fiškálneho kritéria a kritéria inflácie. Doterajší vývoj nominálnych výmenných kurzov krajín V4 bol

relatívne stabilný, plnenie kritéria stability výmenného kurzu je však okrem Slovenska, ktoré už vstúpilo do ERM II, zatiaľ predčasné hodnotiť.

3.3 Aktuálny stav reálnej konvergencie

Reálny rast ekonomiky v roku 2005 akceleroval nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike. Výrazný prepád rastu bol zaznamenaný v Poľsku, kde sa reálny rast HDP spomalil o viac ako 2 percentuálne body. Miernejšie spomalenie zaznamenalo aj Maďarsko.

Tabuľka 8 Súčasný stav ukazovateľov reálnej konvergencie krajín V4 a Slovinska (EÚ = 100)

	Rast HDP, v %	HDP v PKS	Cenová hladina (rok 2004)	Produktivita práce
	2005 ¹⁾	2005	2004	2005
Česká republika	6,0	73,3	55,0	68,6
Maďarsko	4,1	61,9	61,9	70,1
Poľsko	3,2	49,8	52,4	62,7
Slovensko	6,1	55,4	54,9	62,1
Slovinsko	3,9	80,9	75,8	76,6

¹⁾ Priemerné ročné tempo rastu HDP za 12 krajín eurozóny v rovnakom období bolo 1,3 %.

Zdroj: Eurostat.

Na základe aktuálneho odhadu Eurostatu, výkonnosť všetkých štyroch ekonomík V4 sa v roku 2005 priblížila k priemeru EÚ. Najväčší nárast úrovne HDP v PKS zaznamenali Česká republika a Slovensko.

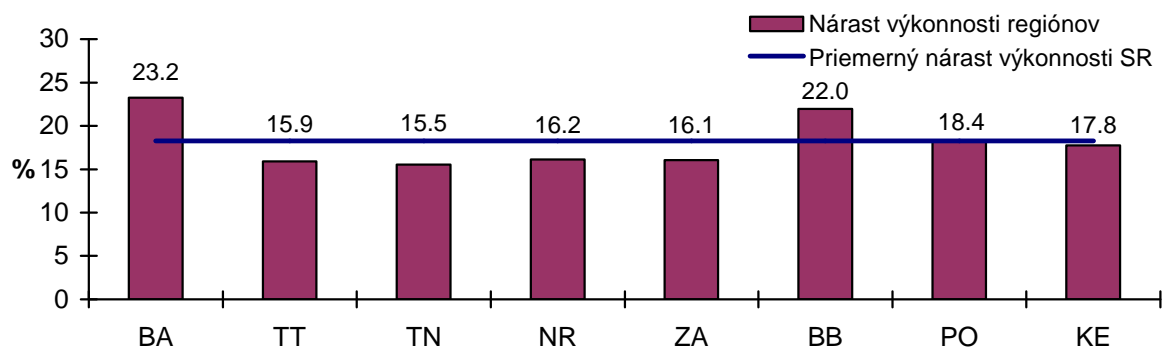
Napriek rýchlemu ekonomickému rastu a v dôsledku výraznejšieho rastu zamestnanosti, úroveň produktivity práce na Slovensku sa medziročne zvýšila iba nepatrne. Slovensko sa naďalej vyznačuje najnižšou produktivitou práce v rámci V4.

Rýchlejší rast zamestnanosti odrážajúci sa v raste miery zamestnanosti a poklese miery nezamestnanosti badať nielen na Slovensku, ale aj v Poľsku a v menšej miere aj v Českej republike. Slovensko je po Českej republike naďalej krajinou s druhou najvyššou mierou zamestnanosti a po Poľsku krajinou s druhou najvyššou mierou nezamestnanosti.

4. Regionálna kohézia SR

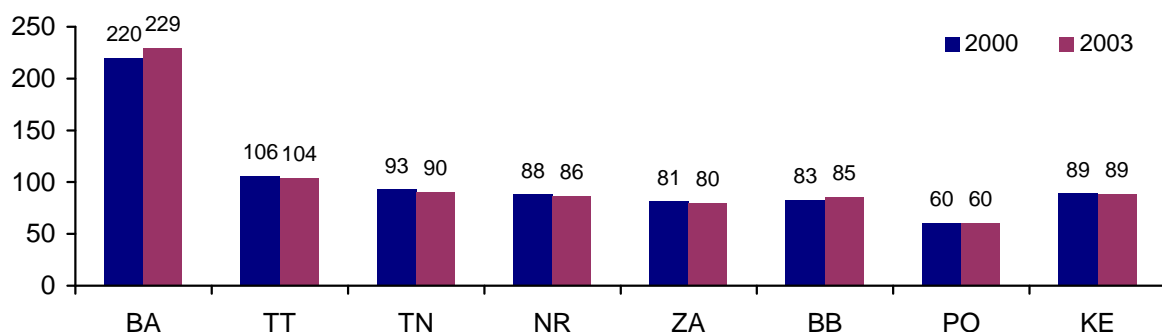
Rýchly ekonomický rast spojený s rastom zamestnanosti charakteristický pre Slovensko ako celok nie je taký jednoznačný vo všetkých regiónoch. Z dlhodobého hľadiska je najrýchlejšie rastúcim regiónom bratislavský kraj, ktorý v rokoch 1996 až 2003 rástol v priemere o 1,5 p.b. rýchlejšie ako najpomalšie rastúci trnavský kraj. V priebehu sledovaného obdobia bola zaznamenaná istá miera konvergencie ekonomického rastu regiónov, keď došlo k spomaleniu rastu najrýchlejšie rastúcich regiónov a zrýchleniu rastu tých regiónov, ktoré spočiatku rástli najpomalšie.

Významný nárast výkonnosti v rokoch 2000 až 2003 zaznamenali všetky regióny. Najvyšší nárast výkonnosti bol v tomto období dosiahnutý v najbohatšom bratislavskom kraji. Najchudobnejší prešovský kraj dosiahol tretí najvyšší nárast výkonnosti spomedzi všetkých krajov.

Graf 3 Zmena HDP na obyvateľa v PKS v rokoch 2000 až 2003

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Napriek tomu, že ekonomický rast bratislavského kraja sa v roku 2003 spomalil na druhú najnižšiu mieru spomedzi všetkých 8 krajov, medzera vo výkonnosti¹⁹ medzi najvyspelejším bratislavským krajom a najmenej vyspelým prešovským krajom sa v porovnaní s rokom 2000 prehĺbila. Kľúčovým faktorom bola zmena počtu obyvateľov, keď bratislavský kraj zaznamenal najvyšší úbytok a prešovský kraj naopak najvyšší prírastok obyvateľstva. Výkonnosť prešovského kraja dosiahla v roku 2003 iba 26,3 % výkonnosti bratislavského kraja.²⁰

Graf 4 Pomer HDP na obyvateľa v PKS (SR=100)

Zdroj: ŠÚ SR.

V dlhšom období (v rokoch 1996 až 2002) rast HDP v PKS v bratislavskom a prešovskom kraji kopíroval rast HDP v PKS za Slovensko, pričom diferenciál rastu týchto dvoch krajov sa postupne znižoval. V roku 2003 bol rast HDP v PKS v prešovskom kraji mierne vyšší než rast HDP v PKS v bratislavskom kraji. Za predpokladu, že trend vývoja rastu HDP v PKS sa v týchto krajoch zachoval,²¹ možno predpokladať, že miera rastu HDP v PKS v prešovskom kraji bola aj v rokoch 2004 a 2005 iba mierne vyššia než miera rastu HDP v PKS v bratislavskom kraji.

¹⁹ Meraná HDP na obyvateľa v PKS.

²⁰ Regionálne údaje o HDP sú k dispozícii až po konečnej revízii, preto v súčasnosti najaktuálnejšie údaje sú z roku 2003.

²¹ Doterajší trend vývoja by sa mohol byť narušený prípadným výraznejším prílevom PZI do týchto krajov, ktorý však zatiaľ nenastal. Opakom je napr. trnavský kraj, kde došlo k výraznému zrýchleniu rastu a jeho odklonu od vývoja priemerného rastu v SR v súvislosti s prílevom PZI.

Počet obyvateľov bratislavského kraja síce v súvislosti s migráciou v rokoch 2004 a 2005 rástol, tento rast bol však výrazne nižší ako rast počtu obyvateľov v prešovskom kraji.²² Po zohľadnení diferenciálu rastu počtu obyvateľov v prešovskom a bratislavskom kraji značne prevyšujúceho diferenciál rastu HDP v PKS možno konštatovať, že regionálne rozdiely vo výkonnosti sa v rokoch 2004 a 2005 pravdepodobne ešte viac prehĺbili.

Najviac pridanej hodnoty (viac ako 25 % z celého Slovenska) sa vyprodukuje v bratislavskom kraji. Najmenší podiel na tvorbe pridanej hodnoty má prešovský kraj. Podiel jednotlivých krajov na tvorbe pridanej hodnoty sa v ostatných rokoch výrazne nemenil.

Pod vplyvom vývoja zamestnanosti sa v rokoch 2000 až 2003 prehĺbili regionálne rozdiely v produktivite práce. Úroveň HDP v PKS na zamestnanca v prešovskom kraji klesla z 39 % na 37,2 % úrovne HDP v PKS na zamestnanca v bratislavskom kraji. V prípade platnosti vyššie spomínaného predpokladu vývoja rastu HDP v PKS a po zohľadnení rastu zamestnanosti, ktorý bol v týchto dvoch krajoch takmer rovnaký (mierne vyšší v bratislavskom kraji), možno očakávať, že v rokoch 2004 a 2005 sa rozdiel v produktivite práce neprehĺbil.

Rast ekonomiky vytvoril priestor pre rast zamestnanosti i priemernej mzdy. Počet pracujúcich v košickom, banskobystrickom, ale aj bratislavskom kraji rástol v posledných rokoch pomalšie ako počet obyvateľov. Najvyšší nárast počtu pracujúcich v rokoch 2001 až 2005 bol zaznamenaný v trnavskom kraji, kde sa dosiahol aj najvyšší nárast miery zamestnanosti. K 70 %-nej miere zamestnanosti, ktorá je cieľom Lisabonskej stratégie, sa najviac blíži bratislavský kraj, kde bola v roku 2005 miera zamestnanosti 69,2 %. Regionálne rozdiely v miere zamestnanosti sa za ostatných 5 rokov prehĺbili. V roku 2001 bola miera zamestnanosti v bratislavskom kraji o 19,8 % vyššia ako v košickom kraji, v roku 2005 tvoril tento rozdiel až 20,3 %.

Tabuľka 9 Vývoj miery zamestnanosti a miery nezamestnanosti

	Miera zamestnanosti		Miera nezamestnanosti	
	(15-64, v %)		(v %)	
	2001	2005	2001	2005
Bratislavský kraj	70,6	69,2	8,3	5,2
Trnavský kraj	59,2	64,1	18,0	10,4
Trenčiansky kraj	59,6	62,6	13,4	8,1
Nitriansky kraj	52,2	55,8	23,1	17,8
Žilinský kraj	56,0	57,2	18,9	15,2
Banskobystrický kraj	54,2	52,7	22,4	23,8
Prešovský kraj	52,6	53,4	22,7	21,5
Košický kraj	50,7	49,0	24,8	24,7
SR spolu	56,8	57,7	19,2	16,2

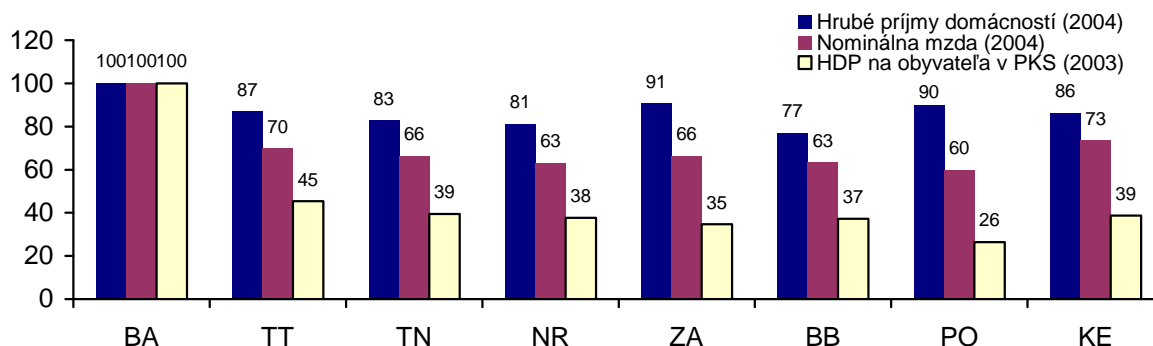
Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Najlepšie platenými sú zamestnanci v bratislavskom kraji, kde je výška priemernej mesačnej mzdy o tretinu vyššia ako je priemer za celé Slovensko. Regionálne rozdiely v priemernej mzde sa v ostatných rokoch neustále zvyšujú. V roku 2000 predstavovala priemerná nominálna mzda v prešovskom kraji 61,1 % priemernej nominálnej mzdy v bratislavskom kraji, v roku 2003 to bolo 60,3 % a v roku 2005 už iba 56,8 %.

²² Bratislavský kraj zaznamenáva najvyšší prirodzený úbytok spomedzi všetkých krajov, počet obyvateľov tohto kraja rastie iba v dôsledku migrácie. Počet obyvateľov prešovského kraja rastie práve vďaka najvyššiemu prirodzenému prírastku spomedzi všetkých krajov.

V súvislosti s vysokou mierou prerozdelenia príjmov, regionálne rozdiely v životnej úrovni obyvateľstva sú výrazne nižšie ako v prípade produkcie. Regionálne rozdiely v celkových príjmoch domácností sú značne nižšie, než regionálne rozdiely v mzdách.

Graf 5 Regionálne rozdiely vo výkonnosti, mzdách a celkových príjmoch domácností (BA=100)

Zdroj: ŠÚ SR.

Regionálne rozdiely úrovne produktivity práce prevyšujúce regionálne rozdiely v mzdách budú aj naďalej vytvárať tlaky na rast nominálnej mzdy v produktívnejších regiónoch s nízkou nezamestnanosťou. Bude vznikáť riziko rýchlejšieho rastu miezd nad rámec rastu reálnej produktivity práce v týchto regiónoch, čo sa môže odraziť v raste celkovej inflácie na Slovensku.

Výrazné rozdiely v ekonomickej výkonnosti regiónu zahŕňajúceho oblasť hlavného mesta a ostatných regiónov nie je v súvislosti s koncentráciou finančných centier, kvalifikovanej pracovnej sily, aglomeračných efektov a iných vplyvov nič výnimočné. Regionálne rozdiely vo výkonnosti na Slovensku²³ sú však už v súčasnosti jedny z najvyšších spomedzi malých krajín a približujú sa regionálnym rozdielom charakteristickým pre veľké krajiny EÚ.

Graf 6 Regionálne rozdiely výkonnosti v krajinách EÚ – jednoduchý pomer (rok 2002)

Pomer regiónu s najnižším a regiónu s najvyšším HDP na obyvateľa v PKS. Na základe údajov regionálnej úrovne NUTS 3 – kraje.

Poznámka: Cyprus a Luxembursko sa na úrovni NUTS 3 skladajú iba z jedného regiónu, preto pre tieto krajiny nie je možné porovnávať vnútorné regionálne rozdiely.

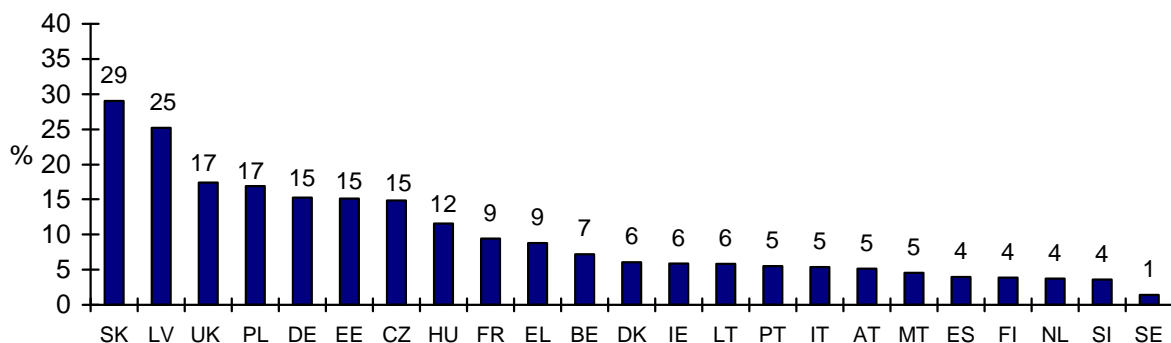
Zdroj: Eurostat.

Podstatne nepriaznivejšie sú výsledky porovnania miery regionálnych rozdielov vypočítané pomocou variačného koeficientu zohľadňujúceho rozdelenie výkonnosti všetkých regiónov

²³ Merané pomerom výkonnosti kraja s najnižším HDP na obyvateľa v PKS a kraja s najvyšším HDP na obyvateľa v PKS.

v krajine. V roku 2002 dosiahlo Slovensko najvyššiu hodnotu variačného koeficientu spomedzi všetkých krajín EÚ.

Graf 7 Regionálne rozdiely vo výkonnosti v krajinách EÚ – variačný koeficient (rok 2002)

Poznámka: Cyprus a Luxembursko sa na úrovni NUTS 3 skladajú iba z jedného regiónu, preto pre tieto krajiny nie je možné porovnávať vnútorné regionálne rozdiely.

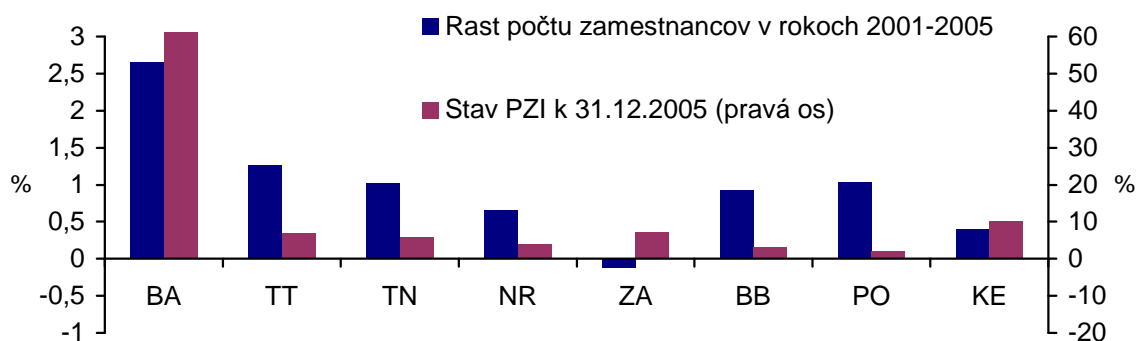
Zdroj: Eurostat.

V roku 2003 sa hodnota variačného koeficientu pre Slovensko mierne znížila, avšak na základe odhadovaného vývoja v rokoch 2004 a 2005 predpokladáme, že regionálna nerovnosť je v súčasnosti minimálne na úrovni z roku 2002.

4.1 Faktory a výhľad regionálnej kohézie

Najvýznamnejším faktorom súčasných regionálnych rozdielov je nerovnomerné rozloženie priamych zahraničných investícií. Kraje s najvyšším prílevom PZI sú zároveň krajinami s najvyšším rastom počtu zamestnancov.

Graf 8 Stav PZI a priemerný rast počtu zamestnancov

Zdroj: ŠÚ SR.

Prílev priamych zahraničných investícií v roku 2005 naznačuje trend postupného presunu PZI mimo bratislavského kraja, výraznejší nárast PZI bol však zaznamenaný iba v žilinskom, trenčianskom a trnavskom kraji. Prílev PZI do krajov východného Slovenska naďalej zaostáva. Ďalším faktorom, ktorý bude vplývať na vývoj regiónov je skutočnosť, že bratislavský kraj sa začína stávať zaujímavý aj pre PZI do oblasti výskumu a služieb a v ostatných regiónoch prevládajú investície do výroby s nižšou pridanou hodnotou.

Smer doterajšieho prílevu PZI je zároveň indikátorom regionálnych rozdielov vo väčšine charakteristík hospodárskeho a sociálneho života. Regionálne rozdiely v rámci Slovenska

existujú aj v oblasti infraštruktúry, ľudských zdrojov a vzdelávania, ale aj v informatizácii, znalostnej ekonomike a inováciách.²⁴

Napriek tomu, že regionálna dostupnosť vysokoškolského štúdia sa zlepšila, kvalitatívne rozdiely vzdelávania a vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva pretrvávajú. Rozdiely medzi bratislavským krajom a ostatnými krajinami v podieloch obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním sú výrazné. Podiel počtu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v regiónoch predstavuje v priemere približne 40 % podielu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v bratislavskom kraji. Slovensko má relatívne dobrú hustotu cestnej siete, v niektorých regiónoch však naďalej chýbajú cesty vyššej triedy (diaľnice a rýchlostné cesty). V posledných rokoch dochádza k poklesu investícií do občianskej vybavenosti. Pretrvávajú tiež kvalitatívne a kvantitatívne rozdiely v úrovni bývania, čo negatívne ovplyvňuje mobilitu pracovných síl a spomaľuje pokles nezamestnanosti v niektorých regiónoch. Výrazné regionálne rozdiely sú aj vo vybavenosti domácností počítačmi a prístupom k internetu. Výskumné a vývojové kapacity sú v prevažnej miere koncentrované v bratislavskom kraji, južné a východné regióny nevykazujú takmer žiadnu výskumno-vývojovú aktivitu.

Významný posun v oblasti regionálnych disparít sa očakáva v súvislosti s využívaním prostriedkov EÚ. V rokoch 2007 až 2013 bude zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu pre Slovensko k dispozícii viac ako 10 mld. EUR. Bratislavský kraj vzhľadom na svoju vysokú ekonomickú výkonnosť bude môcť čerpať iba veľmi malú časť z týchto prostriedkov. Určitý pozitívny vplyv na zmiernenie regionálnych disparít môžu mať aj schválené Pravidlá poskytovania individuálnej štátnej pomoci investorom.

Náskok bratislavského kraja sa vzhľadom na meniaci sa charakter hospodárstva a rýchlejší rast služieb pravdepodobne neznižuje, prípadné razantnejšie napredovanie v oblasti znalostnej ekonomiky môže predstih bratislavského kraja ešte zvýrazniť. Medzi ostatnými regiónm Slovenska však môžeme očakávať určité vyrovnávanie ich ekonomickej výkonnosti.

V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ sú regionálne rozdiely na Slovensku nadpriemerne vysoké a v súčasnosti sa neuzatvárajú. Racionálne rozdelenie a efektívne využitie prostriedkov EÚ môže prispieť k zmierneniu regionálnych rozdielov. V súvislosti prirodzenou koncentráciou finančných inštitúcií a kvalifikovanej pracovnej sily do hlavného mesta, bratislavský kraj zostane aj naďalej najvyspelejším regiónom Slovenska. Dôležité je však zabezpečiť rast jednotlivých regiónov a snažiť sa o dostatočné využitie ich potenciálov. To potvrdzuje aj porovnanie regionálneho rozdelenia výkonnosti a príjmov domácností, ktoré indikuje výraznú mieru prerozdelenia príjmov domácností.

²⁴ Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007-2013, MVRR SR, apríl 2006.

Literatúra

1. Benčík a kol., *Odhad Balassa-Samuelsonovho efektu v ekonomike SR*, NBS, december 2005.
2. Commission's assessment of the December 2005 update of the convergence programme of Hungary, Európska komisia, január 2006.
3. Commission's assessment of the December 2005 update of the convergence programme of Slovakia, Európska komisia, január 2006.
4. Commission's assessment of the December 2005 update of the convergence programme of Slovenia, Európska komisia, január 2006.
5. Commission's assessment of the JANUARY 2006 update of the convergence programme of Poland, Európska komisia, marec 2006.
6. Commission's assessment of the November 2005 update of the convergence programme of the Czech Republic, Európska komisia, január 2006.
7. Convergence Programme of the Czech Republic, november 2005.
8. *Doing Business in 2006. Creating Jobs.* Svetová banka, 2006.
9. Economic forecast Spring 2006, Európska komisia, máj 2006
10. Komínková, Z., T. Lalinský a M. Šuster, *Analýza konvergenzie slovenskej ekonomiky k Európskej únii*, NBS, august 2005.
11. Konkretizácia stratégie prijatia eura v SR, MF SR a NBS, september 2004.
12. Konvergenčný program Slovenska na roky 2005 až 2010, MF SR, november 2005.
13. Menový program NBS do roku 2008, NBS, december 2004.
14. Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007-2013, MVRR SR, apríl 2006.
15. Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, MF SR, 2005.
16. Strednodobá predikcia (P3Q-2006), NBS, júl 2006.
17. Šuster, M. a kol., *Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo*, NBS, marec 2006
18. Updated Convergence Programme of Hungary 2005 - 2008, december 2005.
19. Východiská rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009, MF SR, marec 2006.